

P. CAGAT-STROEV.

с (Акт)

4-128

КАРА КОРЬМ

Novosibir 1933

С (Алт)

4-128

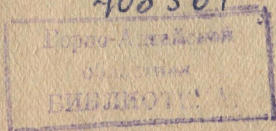
П. ЧАГАТ-СТРОЕВ.

КАРА КОРЫМ

ПОЭМА

На ойротском языке

0 ✓
408567 ✓

НОВОСИБИРСК 1933

KIRE-SÖS.

Ojrot alvatz onç çok kør katu şıra kørgeñ, ozogь tuzunda katu kara sagьştu kaan koluna tyzyp, ondo ojrot çoktu çojularь, orto çatkandarь vaza olordьj ok ook uktu alvatz oşkoş kaanьң vaza onьң vijlerinin, avьstarьñң, kapitalist-koçojьmdarьñң, alvan kьjьñña çyrgen; aktu kycivile tapkan akca çөөzөzin çijdirip, aş vyder, mal turar ak cөл çerin vlaadьp tajga-taşka kөcip, alvanla krestedip, vaza ikinci çanьña çajzandarьga vajlarga kul volup, kamdarga çarl kьylarga mekeledip ak malьñ tajdьgьp, şak munajьp eki kat kьjьñ kørgeñ. Onon ajьlar kereginde alvatz tyjmeen etken 1905 çylda Kan Ajm gьnda (Cet vaştagan) vaza 1916 çylda kacan altaj ulustь çuu izine algan tuzunda, çе bu tyjmeenderdi kaan başkaruu cackan—vaskan.

Kacan kaandь şireezinen antararda ol kaan çanьñ ojto tur-guzar volup vijler, vajlar, kulaktar, avьstar, kamdar, çarьkьslar Kolcak tegen kaan tudьp, çoktu çojularьđ orto çatkandarьđ vijlerge kuldanarga sanagan, onç çok mekelegen, vol'şevikterdi bazar tep symelegen, onon ulamdaştьra Altaj icinde acu koroñ çuu cьgargan, alvatz çondь şakьratkan, aзыñ-malьñ yregen, ajь-çurtьñ tonogon aktu vojьñ өltirgen.

Partijanьң vaştaganьvьla, kьzьl ceryudin, partizandarьđñ kycivile çoktularla orto çatkandar işmekcinin voluzьvьla olordь çok edip çеңele onon aгь mal aзыñ elbedip, өmөlik kolhoz edip өrөлөдө өзyp turu, vaj kulaktardь çеñip onьñ tazьñ tamьññ kodьgьp cackancadaa—cacьpta turu.

Bu mьññ oncozьñ çuur vicijrge kerek, mуньñ oncozьñ kørgeñ ukan ulustar kør, onь undulgalakta cijerge kerek. Bu mуньđ işti vaştap etken kizi nek. Çagat-Stroev volьp çat,

оньн бу „Kara Korym“ тер бичиги канайда алватынь Kara Korymның ийleri, вайларь ваззз онондоо өскөleri çok çojудь ме-кеlegenin, çии сактың волгоньн, оноң алваты вozoјло војьннь алдынаң ваşка овласту волуп партияның ваşтаганьла ајыл çур-тун мал азын өскүрип çарандьыр, клас өшту вай кулактарды онондоо өскөзип вазьр Ојроттың он çьльн вайрамдаганьн көргүзүр туру ваззз екinci çанынаң сесендер ајткан кай тууць кепту волуп туру. Нөк. Çагат-Строевтың бу изи бу өрө ајдылган çанынаң керзө, оньң четиквези вардаа волзо вистин Ојрот кай-ылгер тууць куусьндарь да çаан тузазьн четирер, мунан көрө çаны бичикчилердин çазар сесендер бичигине ваззз çаны өзүр турган çаш өскүрүмге озогьда не волгоньн, олордың ада ене-зи канайда кьйналганьн көргүзе.

Şак бу мундыдьн керегинде бичикчилер Altaj çеринде озо тузунда не волгоньн, емди тузунда вистин колхоз совхоз çур-тувьстың канайда өзүр турганьн еелтир сесендер сийер керек, ел алватаа таньдар керек. Бу ишт вистин бичикчилер иштевей турь, мунь мунан арь ваşтар иштерге керек, оньң тузазь çаан волор, оньң керектуын тузалуун нөк. Çагат-Строев мунайда бичиген:

Кайлар ајткан сөрсөк емес,
Кайкар угар сын куусьнды;
Сумер ајткан сөрсөк емес,
Суми четкен учурлу çурьмди;
Көдырүр ајткан көкүды емес,
Көслө көргөн-çаны çазалды—
Алтын бичике бичигле
Алваты çонго çајалы.

KARA-KORЪM.

Kara-Korъm kajdaң vutken.
Kara alvatъ viler-be?
Kara kalyң nege tökkön,
Kajran çondor viler-be?
Ucunaң veri uguzъr,
Ucuryна тыңың сыгалъk;
Tözineң veri şyuzip,
Tөгyn-сыпың vilelik.
Ajlu-kundy Altajga,
Ajдыр volbos cak tyşken;
Kөrymçyly çaraş Altajga,
Kөyp volbos çuu volgon...
Çaңъs çylga, çetpegen,
Çaan өзәkter een kalgan;
Kөrөг-ugar volbogon,
Kөөrkij çondor kыrdыrgan...
Kalcak degen kaan turgan,
Kara-Korъm yjest volgon;
Karulu najlar syungen,
Kara alvatъ kajkagan.
Kara-Korъm degen yjest,
Kara сылаңың ujazъ völdъ;

Kara-çaman sagъştular çuuldъ,—
 Kara başka çetker taptъ.
 Kaan tuzъndagъ vijler voldъ,
 Kalcak-vijdiң elcileri çyrđı;
 Kalъk-çondъ katu tuttъ,
 Kalcacka vaşkartъrarga kucъyrendi.
 Өlgөн kaandъ tirgizerge,
 Өскөн ottъ kамъzarga,
 Өcty-өөndy çok-çojulardъ
 Өštöp vijler өtyrerge çazandъ.
 As-mas altaj albataa,
 Aza-çetkerdi vijler taptъ;
 Eş neme ondovos çongo,
 Edy-koosъ-vijler voldъ.
 Оjornъj Dumaа kelgiledi:
 Korkor neme çok voldъ:
 „Biske kyundy uuldar turvaj,
 Bistiң nekер ulus!—deşti.
 „Attu-cuulu vajlar,
 Algъ-mergen saduucъlar,
 Altъn tondu avъstar—
 Ajrъlvajtan Duma emtir'-deşkiledi.
 Bu vajlardъ, avъstardъ tartъp alъp,
 Burъj Korъm tözөjlik“-deşti;
 Buurъ sook—çok—çojudъ,-
 Burъj tyrgән sөstөjlik,—deşti.
 „Korъm degen ujest tözөp,
 Kolgo vister tudalъk;
 Korondu vol'şevik çañp,
 Kodorъp tyrgen cacalъk“-deşti.
 „Sagъzъ aru altaj ulus,

Saar uĵa tynej degen;
 Saңs-сълар җарына тысек,
 Саңу-сълар каялар“ дешти.
 Артап җакшы сөстөр татса,
 Атај кизи—валая тыnej
 Ертеп җакшы меке салза,
 Еки җашту валая тыnej, — дешти.
 „Вазып биліп ваҗкарзавыс,
 Вазыгър висті кындилеп җыгер;
 Кату-казыр тудуп келзек
 Карып веріп, җайнап келер — дешти.
 Атај җери вај деген:
 Атып мөңүп акка җуур;
 Артап, ертеп акка ала,
 Атыкту казналу җадар“, — дешти.
 „Акту выткен албатызып —
 Атытка сөзү едер;
 Калҗу выткен — тенекедин, —
 Казакка җалдар уыредер,—дешти.
 Җеткерлі җаман сымезин
 Җетре җакшы вудыгуп алыр,
 Атај җерине ськылар,
 Албаты — җонго куусын ајдат:
 Атај кагындаҗтар;
 Атыканьвьсть угугар:
 Атајвыс огустан атылды
 Алдынаң војь ваҗкаруулу вольды.
 Калыҗ кыруу албаты,
 Кара — Корум ујесту вольды;
 Калжан деген атај улус,
 Калчак деген каанду вольды.

Ajғыр ујест волгозын, —
 Алдынаң қадар қон волор;
 Арасейдең ајғылар,
 Албан-калан төлөвөс;
 Zavod çerinde çazalar,
 Zakon војында вудер.
 Tygenbes kursaktu çadar
 Tygenbes kijimdy çyrer;
 Altaјында kezy çok волор,
 Ak maldarъ çajым çyrer, „ — deşti.
 Алдынаң ујест тutsa,
 Алғыр сery kuruza,
 Arasxodъ көр волор,
 Алған вируј кyc волор, —
 Съгътына килевеј,
 Съdaganca veriger,
 Съпсык çакşь çандь
 Съндылар токънадьгар!“ — deşti
 Bijlerdiң төгун сөзин,
 Bilip volbos altaj ulus:--
 „ — Съп çакşь сөс volboј,
 Съdaganca verer“ — deşti.
 Argalu degen ulustar.
 Altъ муңнаң vergilejt;
 Attu-cuulu vajlar,
 Alton муңнаң төкilejt,
 Çok-çoјuga килеведи, —
 Çokтың қаңьзын влаар алдь
 Коль евеş koktulardan
 Koldop војлогь алдь.
 Altaјдың vajларын артар.

Aldь — kijnine oроolгылаjt;
Çuundu çerge aldьгьр,
Çуульзьр vijler көкүдет:
„Karulu çaan vajlar,
Kajraldu vijler воьгар;
Erçinely çakşь vajlar,
Erketendь çамьлу çуругер!
Altьn cymdy çуругер,
Altajdь kolgo tudьgar! „ — deşti:
Kaан tuzьndagь vijlär,
Kalcaк vijdin elcileri,
Kara-Korьm ujest tözөөрге
Başkaruucь ulus tudarga,
Baştapкь çuun ederge,
Başkaарь syme vudyrgiledi.
„Ulu kerekti vudyreрге,
Ululuga çuun eder;
Ucurlu şуulte tapkadьj, —
Uconьj ulus aldьrar;
Arga-syme ajtkadьj —
Altajdьn vajlarьn adap,
Abьs, katcьларьn көстөр,
Koçojьm-kotonьn çoktop,
Boşko kyundylerdi таар —
Bicik verip aldьrar“ — deşti.

„Çok-çojudь çuunga кьсьгваjльк —
Olordon biske neme tuşpes;
Bol'şevikti çuunga vastьгваjльк —
Onoң çakşь sөs ukpas“ — deşti.
„Er-çөр ajtkadьj eserler,
Meke-syme tapkadьj men'şevikter,

Katu sөsty kadetter,
Kazakтың esaulь,
Bijler, bicikciler, avьstar —
Biste var, ol volor“ — dešti.
Altajдың attu-cuuly, vajlarьna:
Argьmaj, Mançi, Kьjтьkka —
Адь-colozьп adар bicik ijdi;
Авьs, коҗојьмнаң көстөр:
Аngak, Borisov, Товokovть —
Атаадар алдыгьладь;
Оноң-do өskө vajlardь,
Оncozьп тоолој elciletti.
Қара-Қорьтньң ol җуупьна
Қардың көдырbes vajlar җуулат,
Қась, авьs ulustar җyрет,
Қаскьп-воскьп vijler kelet.
Қажьs kurlu kara alvatz
Қaalgalu ezik аспадь,
Қару sөzin ајтпадь,
Қалas tuura turup kaldь,
Қазь җyктең kelgen vijler,
Қажраль җок ermek ајтть;
Ol җуулған җondordo
Olordoң omogь җок җyрди.
Tize җеңip сөгөдөр,
Tili җеңip ајдызат;
Bicik-bilikтерin җажьp,
Biler-bilvezin тоологьлајт.
Саазьндарьп төгyp,
Сагана-сылар җаршьngьлајт;
Tal-talazьнаң араадар,

Taan-сылар сун tudat.
Саңскап-сылар җайрап,
Sanaa аьндырвај җургилејт;
Җууннь ulustарьн mekeleerge
Җуульзьр ермек ајдат:
„ — Biler-bilves іштеривисти,
Bister slerge toolojьk;
Җарайтан partijagardь,
Җазар slerge ајдальк“ — deшти.

Eelip turup es-er ајтть:

„ — Erly vytken er edim,
Es-er kizi men turum;
Elge-җongo elci etse,
Erter җондь ајдар edim“ — dedi.

Kajьзьр turup kadet ајтть:

„ — Katu vaşkaruuga volьş eder,
Kadet kizi men edim;
Kandьj-da җаңнаң җапвазьм,
Kat symemdi ајдарьм“ — dedi.

Meңdej-şьңdaj men'şevik ајтть:

„ — Mekee-symee yurengән edim,
Men'şevik kizi men iurum;
Meke-arga-la alar җerge,
Menen artьgь җок volor“ — dedi.

Kazaktьң esaulь ајтть:

„ — Katan:җuuga tuza volor,
Kazaktьң viji men edim:
Kara-Korьmnьң alvatьзьн,
Kazaka kyureder esaul edim“ — dedi.

Vazьн kөdyrup val'şevik ајтть;

„ — Сьндык җакшь җаң tudar,

Сьпськ вол'şəvik men edim;
 Çok-çojudь өгө tartar kerek,
 Çoon vajlardь çogoltor kerek
 Men'şevik, eser, kadet
 Mekeler çondь satkan;
 Kapitalisttardaң karьп çip.
 Kanca tyumen proletarlardь şьralatkan;
 Pomeşçiktardьп, vajlardьп kuldary:
 Çerdi, zavod-fabrikalardь
 Çeek-çutpalarga vererge,
 Äktu kycy-le çatkandardь
 Асар-сьjartarga kuldandьrarga —
 Albadangan mekeci sotsialistter —
 Sanaazь alvatьdaң soogon,
 Sotsializm çolьnaң askan,
 Äktu-kycy-le çatkandardьп
 Aza-çetkerly өctyleri — olor! — dedi
 „Vajlar vijler vaşkaruu turza,
 Varьp tyvinde çaman volor;
 İşmekci-le çoktulardь ьскьпvaza, —
 İzemcily vaşkaru ol volor
 Baştu-uctu vaşkaru tudajьп deze,
 Vajlardь, vijlerdi syrup salzьп;
 Çoldu-çakşь çañ kerek volzo, —
 Çok-çojudañ taldap tutsьп“ — dedi.
 „Komunisttьп partijazь kiceegeni:
 Kol-kycyle çatkandardь өгө tartar,
 Vaşkarudь olordьп kolьna verer,
 Fabrik, zavodtordь çeekterdeң ajrar,
 Bastra işteer çerdi, agaş-taşть.
 Vajdьп, kapitalisttьп çөөөzin —

Bastrazьn aktu kycyle çatkanda rga berer;
 Sovet vařkarun turguzar,
 Sotsializm uryum azaar;
 Tili vařka kp alvatьnь,
 aңьs biledij biriktirer,
 Kyci artьk kalьn oroон,
 Kicy, ook natsijalardь kuldanas:
 Tynej aңьs sovetter volor,
 Tynej aңьs zakondu adar,
 Syrly sovet vařkaru turguzar,
 Sotsializmньң Respublikazьn eder“ — dedi
 Bu turgan burzujlar, kapitalisttar,
 Baj-kulaktar, pomeřciktar,
 Bastra eekter, utpalar,
 Sotsializmньң ctyleri
 Sovet oroоньnda ok volor!...
 Iřmekiler-le krest‘jandardьң vařkaruunьң
 Izine karřu edecilerdiң
 Izi-olьn kadьgarьvьs,
 Ij-tokrogьn verele —
 Ijt elizin eldireribis,
 Bajlar-vijler vazьlar
 Bol‘řevik bister eңeribis!..“ — dedi.
 Oнь ukkan vijler, vajlar tyjmedi:
 Oтыrganьнаң turup cьkьladь:
 „ — Adaңньң vazьn i, vol‘řevik!“ — deřti
 „ — Adaңньң bergen artьgь var-va?
 Eneңniң bergen eskizi var-va?
 Kerek vudyrer aan uunga,
 Kerіř uruř cьgardьң sen!
 Kezem, aman ss ajdьp,

Kemdi kerkьdarga turuң, sen?..

Їaandь, akşьlardь sen, toobos,

Їaan kerekti vustь;

Їuиьвьсть sen ystin, vol'şevik!

Kerizer eriңe var, —

Keregivisti sen vulgava...

Їольң альр, тьнаң ськ, —

Їondь, visti ajtklava...“ — deşti.

Bol'şevik karuи ajdьndь:

„ — Koguлар ajtkanьm oktularga

Korьmьgar kodoryzьn!

Kara ьlannьң ujazь volor,

Kajьş kurlu kara alvatь

Kara kanьn akka tögөр...

Ermek-zөzim slerge aravazь сьп,

Ezen volzьn „kylykter —,

Eki-de ьlga etpes volor

Eki-de birde voloryg:r!..“ — dedi.

* * *

Bol'şik uиннаң vardь.

„ — Bazь vatьn val'şevikin!...“ — dep,

Bajlar, vijler kijninen арь ajtkladь.

Bijlerdi uиn ukть,

Bicik-bilikterin aldь;

Bajlar, vijler uильştь

Var-ok ukkanьn şyуşti:

Eserler, men'şevikter evin таар,

Ermek-kuucьndь uиnag ajttь:

„Їе, karьndaştar!

Їөр ermek uguzalьk:

Çaňь vytken yjestke
 Çaan yurengeñ ulus keliptir;
 Çaňь zakonď sijgedij,
 Çaňь tokьnadьp tutkadьj,
 Biske volьzь çetkedij —
 Bicik-bilikty ulus emtir.
 Ol ne ulus degəzin,
 Oncozь çaan yuređyly ulus:
 Es-er degen partija
 Ep-çəp çaңga yurengeñ;
 Eelgir çakşь ermek biler,
 Eeltip çonď koğьmga vaktьrar;
 Es-er ulus çok volzo,
 Eş-neme volbosьbьs, —
 Ep-arga-la vozotrojьk,
 Ezigibisteñ ьratrajьk“ — deşti.
 „ — Katu çaңga yurengeñ
 Kadet ulus volor.
 Kandьj-da volzo biste turzьp,
 Kat-şymely uuldar“ — deşti.
 „ — Meke-arga tavağьna,
 Men'şevikka çederi çok volor;
 Meke—arga-la çyurgerge,
 Men'şevik çok „koğьm volbos“ — deşti.
 „ — Kałçuudьñ kaпьp cacar.
 Kazaktьñ viji — esaul volor;
 Kaпьlu çuu kelgezin,
 Kacan-da tuzazь çeder;
 Altajdañ cery kuruza.—
 Alğьr kazakka yureder, —
 Çurtka kujak cery vaštaar,

Çuu kelze udra varar.
 Uulan — çiiit uuldardь,
 Udurumga uyrettrelik;
 Çajлар — vazььp surajьk,
 Esauldь korьmga turguzalьk“ — deşti.
 Ondo turgan vajlar, vicikciler,
 Oncozь tekşi çöp deşti,
 Ol ajdьlgan vijlerdi
 Oncozьn korьmga alar deşti,
 „Bal‘şevik degen kiziden
 Baška katu ermek cьkkan;
 Onьң usurь kandьj volor,
 Onдор viske ajdьp veriger“ — dep,
 Bajlar, avьstar, katcьlar —
 Vijlerineң surap turat.
 Onь ukkan vijlerdiң,
 On kacarlarь onо verdi;
 Onđ çok adьlgьladь,
 Oconzьn көmөлөdi:
 „ — E-e, caalda! vajlar, kacьlar!
 Eş neme vilbes tenekter!
 Slerdiң көştөriger çok-pa?
 Slerdiң көgysteriger көңdөj-be?
 Ajdьp turgan sözineң,
 Adap turgan ulustarьnaң
 Ol kemge өşty—өөндыzin
 On çaştu vala-da bilgedij..,
 Bal‘şəvik, degen partijanьң,
 Baştap turgan çaңь — kommuna:
 Bazatam degeni — vajlar, vijler — bis!
 Bazьgardagь meegerdi cacьltatan,

Bal'şevik şileemir — ol volor!
 Өңзик вијге, өктөм вайга
 Өлгөңсө өшты vol'şevik;
 Өңзibes çoktu — kuldardь,
 Өгәңсө bistin çalьыларьвьсть —
 Улргылçige өтө tartar sanaalu...
 Işmekciler-le çokturardь көдырп,
 Izin таштап çуulaza verer;
 Iziңdi, vajlar кандьраг,
 Бј — tokpoktopьңдь verer!..
 Çok — çojudь көкюдур айза,
 Çok ederge vajlardь кучьренер;
 Çoon mojnьң keziler,
 Çoktularga vijledepin; “ — deşti.
 Bister vijlep turgan kuldar,
 Biske kudaj volor;
 Kajralь çok katu tudar,
 Kalak — съгьт ol volor!.. “ — deşti.
 Bazьnda meely vaj kizi
 Bal'şeriktь adavaj çyrzin;
 Sajrap çatkan vaj, kjzi
 Sanaazьna-da onь kijdirvezin...
 Baştarьgar ekideң volzo,
 Bal'şevikti çuudьp aььgar;
 Bistin vaştarьвьs çaңьstar edi,
 Bisteң vol'şevik uraak turzьn! „ — deşti.
 Onь ukkan vajlar,
 Onco aььstar kacьlar,
 Argьmaj, Mançi, Kьjтьk,
 Kylyk degen Gurkin,
 Maneev, Tokmaşev, Nikiforov —

Maң vazьna ajdьştь:
Tuu ɵtkyre kɵrgidij,
Turanavaj kɵgystu vijleribis!
Turgan visti ŗnzilegedij,
Tuuŗn volgon kɵgystu vijleribis!
Ajdarь  ok  etkerdi;
A yktavas vistiņ tenegibis,
Aj — kalak! Ajdarьgar  oldu,
Ajtkanьgar alkьŗ!
 aman vol'ŗevik  ajlazьn,
 etkerly vol'ŗevik varzьn!..“ — deŗti.

Eltiregen sьrajlary vijlerdiņ eridi,
Ei sьrajlary  aņь kirdi;
Alvatь vudyŗ tartьnьr
Ala kɵŗtɵri  arьdь...
Karsьldada katkьrdь,
Karargan sьrajlary  arьdь.
Kanca kelgen vijler,
Kara — Korymga turar volды!
Bal'ŗevikть oo vastьrvas etti,
Baŗkarьnьr vojlorь  ɵptɵŗti.
Kɵp kerekti baŗkararga,
Kɵgystu kizi kerek dep,
Kɵdrɵ korymdь baŗkararga
Kɵstɵp taldap  amьlular tutть;
Altajdьn attu-cuulu vajlary:
Argьmaj, Maņci, Kьjtkь
Alvatьnьn ystьne  yrer
Altьn mɵņin  ɵɵzɵ tavar dep,
Kajraldu  amaa tudat:
„Kamissarlar“ dep, adap turat.

Çok-çojudan tutpadь,
Çamaa çoktudь çuutpadь;
Eki-çanьs ermek ajtkadьj,
Erly vytken çoktu kizini.
Opcoзь çuulьp көmөөөлөjt,
Oos асыгвај ajtkьlajt:
„ — Adь ськкан vajlardьң,
Adьп канайьp адаарьп
Attu-cuulu vijlerdin
Aldьna канайьp çyrerin?
Kudaj salgan сальтьпса,
Kulga-çalga çyrgeјzin;
Kьrvьstan çajagan аайьпса,
Kursagьңа, sen, iştengeјzin!
Samara vicik sajgargadьj,
Sajьt-vijler vu oturь;
Salьmdu vytken çajzaң-vajlar
Salьm-вьсуга тавьşkan turu!..
Samtar çoktuga ne kerek,
Tavьlgь saptu kamсь kerek.
Şanaazь kara vol'şevikka
Salьm taarь, volcok ok kerek!“ — deşti.

* * *

Корьтньң ваşkaruun
Кольна vijler tudundь
Корьтньң вазьна predsdatel'ga
Gurkin Grigorij turdь,
Maneev Tokmaşev, Nikiforov
Borisov авьs baza-da eške
Baştu uctu inteligentter

Қорымның клендери boldь.
 Argьтај, Манџь Къјтък.
 Altajдың attu-culu vajlarь
 Kara-Қорымға кyндылы
 Kamissarlar деп, adaldь.
 Eserler, men'şevikter,
 Esaul—kazактың вiji
 Қорымда козо турар воіър,
 Комьдаль çokтоң çөптөшти.
 Alvatь çондь ваşkararga
 Altaj çerine çortкылар çyret
 Bolostorgo çuun edip,
 Bolьş selvik surap çyret
 Bolьş деп çuugань
 Bokcoo vatpas akca boldь
 Telyge деп, алгань
 Tөгөгө коştop çetirip çyret.
 Bolьş деп tonop алгань
 Bojlorьна kursak boldь,
 Telyge деп, алгань
 Tөлөлвөс çанду boldь,
 Ulus vergenine amtazьp,
 Ulam saјьп kelgilep çyrdi;
 Kerek-çaragьп көптөдip,
 Keerkedip кuucьп ајдат:
 „—Suu talajga кyр salar,
 Zavod — fabrik tudar
 Sajdan көр akca cьgar“ — deşti.
 „— Adarudьң soјuzьп eder,
 Adarudь көптөдөр,
 Alamь-cikir mөt çlit,

Altъ salkovojdoң beriger“ — deşti.
 „ — Aңcъның sojuzъn eder,
 Aңdap — kuştap altajga çyrer,
 Oңь-çok çөөzө tavar,
 On eki salkovojdoң beriger“ — deşti.
 „Amerikadaң tavar alдыrар,
 Arasejge vazьrbas,
 Alvatъ kijimdy çadar“ — der,
 Aaj çok akca vasa çuudъ.
 Onoъp mekelep алганьп
 Assьньp komzoolop çyret;
 Alvatъga kalan saldъ,
 Aajlap volbos neme voldъ
 Çerdiң kranьң kalanъ der,
 Çedikpes çoktulardъ sojдъ
 Bajlardьң yurly maldarъ
 Çajьmdar çalanga tegin çyrди:
 Çoktularqа katu kalan saldъ,
 Çondъ çeekter çigilep çyrди.
 Katular kalandъ alza-da,
 Karmandarъ tolvoj kaldъ
 Kara-Korьm saduucъ voldъ
 Kатьkтьң malьп çuudъ.
 Maңci, Argьmajдыj vajlar.
 Marьп Korьmньң альр aldъ:
 Çon-alvatьнь аралар çurgilejt,
 Çok-çojudьң malьп çuudъ,
 Çeekter çondъ kьzьp aldъ,
 Çetpes—varvas vaa verdi;
 „Korьmга verer mal“ — der,
 Korьkьдьp çonnoң альр çyret.

„Azyjdagь alym var“ — der,
Alban-kyske tyryltip
Albadar kɵrlɵp vaza aldy.
Barış-astam kɵptɵdi,
Baj-kulaktar syyndi.
Ook — tovyr vajlar
Onoң kuru kalyşpadь:
Ook — teek saduzьn tьңыttь,
Ook mal, torvok kunandy
Çaan vajlar-la çarazьr çuudy:
„Çedimdy saduucь Korymga şyltaj,
Çetre çakşь vajьr alar“ — dezip,
Tyni — tyzi amьrь çok
Tyrgen — tyukej sadu edet.
Afitser vijler çarandy,
Altajdyң çerin çektedi;
Almьs — çьlmьs tildy boldь,
Alvas — çivezi çok çyrdi.
Altajdyң attu — cuulu vajlarь
Albadanьr Korymdь tьңьdarga,
Aktu kucy-le çatkandarьn kɵrkьdьr
Ak maldarьn Korymga ajьrьr verdiler;
Argalu vajlar vijlerge kozьldь,
Aa — kalyktь çekter çyrdiler;
Argazь çok çoktu çondь,
Atrjatka cery ettiler.
Çetkerly çaman symelerin,
Çetre çakşь vudyryp alyp,
Altajdyң ystyne tarkagьlar,
Karaңujga ɵskɵn kara alvatьga
Kara sanaalu vijler aidat;

„ — Altaj ulustь kazakka uyredər,
Altaj çerine kujak — kuru eder;
Къзылдarga ваşкаруудь алдываска
Къжылу çуудь ваşтаар“ — deşti.

„ — Aktardьң адааньна çaltanvaj
Altaj ulus çyrzin:

Aktardьң серуу къзылды çеңер,
Altajga tuzazь çедер.

Къзылдardь artьrvaj кьратан,
Къжылу çуудь vazatan,
Калцак деген кааньвьвьс бар;
Къзылдardь Altajga kijdirbej
Къзыл каньн сасагьвьвьс“ — deşti.

Bal'şeviktь Altajga vastьrvas,
Bazьn tozьp çularьвьвьs;
Bal'şevikke kirgen kiziniң
Bazьn kezip øltьretibis“ — deşti.

* * *

Biler kersy ulus ajttь:

„ — Bijler sözine kirbejlik,
Biske çaman volьvczьn;
Ус уjege øс volor,
Усь — тьви тавьivas...
Өнөтин şok etpejlik,
Өөн-вөкөн volьvozьn;
As-mas воjьвььска,
Aza — çetker тавьивазьн...“ — deşti.
Кулак-ваjлар çарандь
Кувьксьр, суунip çьrdi;
Көдырылып, көкьр çьрет,

Kəkydip çondь atrjatka sugat.
 Bolgoonopъnaң vajlar өtti,
 Bodolgon səstər kəptədi;
 Oңь-çok şuylte voldь,
 Oңdor volbos kuucьn çyrđi.
 Kədyrme səsty ulus,
 Kədyrme ermek ajdat;
 Uşma — tenek kylykter,
 Ugarь çok maktandь.
 Kalçu — tenek uuldar
 Kazak volьp çyrgilejt;
 Turalta çok kylykter,
 Druzinaa kirgilejt.
 Uuş çetpes vojlorь,
 Uuşka vatpas səs ajdat;
 Ujestke çetpes voilarь,
 Ujeezi çok cak tavat,
 Öktəm çaman sagьştular,
 Ötkrө çaman şok edet;
 Kara — voro sagьştular
 Kara kandar təkilejt.
 Aktudьң kanьn icti,
 Aktь — karань ьlgavadь;
 Ar — çəözəzin tonop aldь,
 Art kijnin sananvadь.
 Turgаньn tonop aldь,
 Tuduulu çurtrardь өrtөp saldь;
 Tyrmee tolo ulus suktь,
 Tyvin sananvadь.
 Kara sagьş çəndep çyrđi
 Kandьj volorьn vilbedi;

Өс — вөкөн көр етті.
Өсүр каларып волгоонводь
Калсак деген каань,
Камсың җанды сыгарды:
Кара-Коргым уйези,
Камык җонды савады.
Карган — тизең артырбайт,
Кадьт — балаа килеҗейт;
Катай козо сокылайт,
Кара кандар төкилейт.
Кару аждар сеченди,
Камсы-ла кезетти;
Сынып аждар улусты,
Сывык-ла корктты.
Баҗтар җонды айтканды
Бал'шевик деп, кынады;
Кыстар вайды айтканды,
Кызыл вольды деп, аждады.
Можнып кезип өлтырет:
„Можноок җаман кизи дийт;
Кынар — ереп өлтырет:
„Кызылга кыунды кизи“ — дийт.
Агаҗка таңыр адат:
„Актарга өҗты кизи“ — дийт;
Камсы вазына ertireт:
„Калсакка өҗты кизи“ — дийт.
Кансапың капын төкти,
Көр җонды көлзөтти,
Көсүр волвос җуи ваҗтады.
Актар тыңды деп,
Алтаждың вайлары көкүди;

Izengeni aktar boldь,
Izin taştap çuulaştь.

* * *

„Моңы-сојоң çerineң.
Мојнын кызылардың kezeten,
Attu-cuulu алып-Satunin,
Altajдың çerine kelip çat“ — deşti
Altajдың vajларь, çajzaңдарь,
Авьстарь, коçојымдарь
Kej kevlzin çarлықсыларь
Keңiniң оозьна sakьj verdi.
Attu — cuu'u vajларь, aakь — çajzaңдарь
Aldьnaң odulu, kazancьlu
Altь çeti vreste akka toль
Ak majkandu odular turat.
Ak maldьң semizin çigledi,
Araçannьң acuzьn ickiledi;
Erçine attardьң çakşьzьn çuup
Eertep veletgiler turat.
Kej — kevizin çarлықтарь; —
„Kelip çatkan çaan kizi
Tegin emes — ьrkan uktu,
Teңeride topcьlu kuulgas“ — deşti
„Кьзарар оның кань çok,
Кьjлар оның тьнь çok,
Кьзылардың ogь, yldyzi
Kaжа — taşka tijgendij oдылар“ — deşti.
Saң salьp, syt cacьp,
Satunindь çarлықтар sakьj verdi:
„ — Моңкы çaştu çaan kizi keler“ — dep,

Mørgyyl edip utkup durdular.
Køksi køndøj çarlıkta,
Køkyrym tøgyn sös tapty;
Meezi tolbos çarlıkta,
Meenzin dep, çongo çar saldъ:

„ — Sarъ — Syme çerinen
Satnin vij keldi:

Sanaagar тың volзын,
Salътыгар век volзын!“

„ — Bol’şevikti vazatan,
Baştara çuuga kireten,
Altajдың адаанына kelgen
Algъr Satunin ol“ — deşti.

„Къзаратан оның капы çok,
Къжылатан оның тыпы çok;
Сып въркаппаң въсылган
Сыңды Ojrotтың ваатыръ“ — dedi.

„ — Ojrot kaannyң elcizi,
Olgor sanǵalu kuulgas,
Ozocyл ваатырвыс ol“! dedi.

Ozogy каанывыс ijgen,

„ — Oгъстың кааны сыккан,
Ojrot каанывыс keler;

Arasej çurtъ sajbaldъ,
Ajrylar øji keldi“ — dedi.

Odъs kazak çal-ceryly
„Ojrotтың ваатыръ“ — Satunin,

Oндаj orto çedip keldi;
Bajlar, vijler, çarлыксылар,
Bajga kuynzek sajpgakсылар, —

„Bal’şevikter vu“ — dep, toolop verdi.

Kal'çu Satunin kalçuıurьdь:
 Kamьk çondь kamсылattь,
 Kajra agaşka taңыр — attь,
 „Kьzьldardь çakşь yureder“ — dep,
 Kazak kamсы-la sojdьrdь
 Kanca çondь kьjnar өltürdi,
 Kamсы vazьna ertirip, adьp çyrđi.
 Kalçu-tenegi тыңьj verdi.
 Bajlar, çarьkсылар көdyderde,
 Baatьrkar Satunin көdygyle verdi;
 „Bal'şeviktь vazьmь çart,
 Kьzьldardьң kanьn төgөrim çart,“ — dep,
 Kьjgь-la vajlarga kuusyьn ajdat.
 Kөkygym çarьkсылар, өktөm vajlar,
 Өpkө-çyrek көdyrilip. көkidiler,—
 Отрөк-kalaşтыj көөр сыктылар —
 Kol-kucy-le çatkan çoktulardь,
 Kөrkьdьp, kezedip ajdьzat:
 „ — Kamсы сыьdu Altajьvьska
 Kamсы çaңьn tudunganca kelgen,
 Kaldan kaannьң vaatьrьn,
 Kajьş kurlu alvatь көrzin!
 Kьzьldardьң kьzьl kanьn ol cacar,
 Bal'şevikterdiң vazьn — ol kezer! „ — dep
 Omoorkop kьjьn-tejin çelgilejt,
 Odulanьp vajlar arakьdap çadat...
 Altajdьң vajlarь, koçajьmdarь,
 Afitserler, avьstar, eser-men'şevikter,
 Şovinizmдь тыңьttь
 Şoktop oğьstь, altajdь көryşpes etti.
 Erlen volьp tijip çyrđi,

Ertip kalarыn bilbej çyrđı;
Çuulazar der, çьдьр çyrđı,
Çurtь soorыn sananvadь.
Orыs çurtь кьтмьktadь,
Orсылanga vatpaj keldi;
Arasej çurtь tyjmedi,
Ar-altajga tolo verdi.

* *
* *

Кьзы volgon ulu cery
Кьзы partizandar,
Кьstar kapsar aktardь çuulaarda,
Кьstatkan aktar arga çokto,
Кьзык Sujga uulandь
Кьзыldardaң-kacьp cьktь.
Kara-Korьmньң Upravazь,
Kardь çaap vajlarь,
Kara-kandь төкөн ucun,
Aktarыla virlezip şok eiken ucun,
Altaj çerine arttarыnaң korkьp
Aktьң vijleri-le kozo kactь.
Aгь volьp kacар tuşta
Afitser vijler meke saldь;
Korkьp turgan çongo
Korkudu kuucьp ajttь:
„— Кьзыldar kelip kirgezin,
Кьзы ьпньгар кьылар;
On çaştaң өтө uul kizini,
Oncoзьn arttırvaj өltyrer — dedi.
„— Er kindikty kizi artpazьn,
Eecip aktardь varзьn,

Eki ajdyň wazynda
 Ewirip ojto çaparwyy — dedi.
 „ — Eçenneň wolyş alarwyy,
 Et-ciler kyzldy tuurajwyy;
 Moňy wolyş wergezin,
 Mojnyn kyzldyň kezeribis“ — dedi
 „ — Bu sösti uga-tura
 Bu tuşta warwagan kizi,
 Buru wisteň surawazyň,
 Bu Altajga çurtawazyň! „ — dedi.
 „ — Ewirip ojto kelzebis,
 Eş neme artyrwaswyy;
 Kyzly wolyr artkandy,
 Kyl mojnyn kezeribis“ — dedi.
 Ajlda çatkan aktu çon,
 Aajyna sykraj kajkaj verdi;
 Agar çurtyň taşady,
 Agaş-taşka çazyndy;
 Köökiçy aktu çondordyň
 Köstiň çazy köl woldy,
 Muryn suuzy mus woldy,
 Munadar, sakşyraj verdi.
 Keň özöktöň kaskylyp,
 Kermet taşka sykylajt;
 Turgyn çurtyň taştagylyp,
 Tujuk çerge çazyngylajt.
 „ — Aktu tynm artkaj-ne “ — dep,
 Ak malyn taştar kacat;
 „ — Artyr kalarym kandy-ne“ — dep,
 Ar çөөөzin taşady.
 „ — Kara başka çetpezin“ — dep,

Kadýt vala taştadý,
 Azýt çerге çazynganъ
 Aş-kursaktaң aştadý.
 Ağaş-taşka çazynganъ,
 Attaң, tonnoң tyredi;
 Kавajдагъ çaş valdar,
 Kardың ystýne taştaldý;
 Kara—Korým yjesti
 Kargар-şiltep çyrgiledi:
 „Kandu çoldu Kara-Korým,
 Kara vaşka çetpej kajttý;
 Korýmaj çañdu Kara-Korým,
 Kamyk çondъ korýmдadý;“ — deşti.
 Ada volgon өвөгөндөр,
 Azu sagal çulundý;
 Ene volgon emegender,
 Eki tize samъndý, —
 Acu-koron sьgat voldý,
 Art kijnineң „alkap çadat:
 „ — Kacьp bargan valdardың
 Kajran тынь ezen çyрzin
 Kara vazъ kezilbezin,
 Kacan typte ojto çanzьn!“ — dedi.
 „ — Urgun vazъ kezilbezin,
 Usuk тынь yzylbezin,
 Ezen-amьr çyрyp,
 Evirip ojto çanzьn! — dedi.
 Ajlda artkan ac-yrenniң,
 Acu-koron sьgьdъ,
 Aj-kulakka өtti
 Ajdarъ çok cak voldý...

Çaş baldardьң çajnuuzь,
 Çal-çyrekke өtti;
 Kadьt-balanьң kalagьnan
 Kandu çyrek çaltandь.
 Kacьp bargan aktu çondor
 Kajkar kalaktap çyrди;
 Korkьp kackan көөrkijler
 Kотьdap, sanaarkap çyret:
 „Kemcik çerine tenizek,
 Kemibis sөөgin salgaj-ne?
 Keçim sьndu Altajga
 Kemibis ojio çangaj-ne?“ —
 Kanca çyкке tenizek,
 Kancavьs sөөgin salgaj-ne?
 Kamcь sьndu Altajga
 Kancavьs ojto çangaj-ne?“ — deşti.
 Bijik tajka aşkan çonьн,
 Al-sanaazь Altajda çyrди;
 Brada kackan çondordьң,
 Ajль-çurtь sanal boldь;
 Tuulu çaraş Altaj çeri,
 Kөгysterine evelip çyrди,
 Turluu-bolgon өskөн çeri,
 Kөsterine көringidij çyri.
 Elejişken tuu-tajkalar.
 Turup kaldь teңkejizip;
 Eli-bolgon kajran çondor,
 Tozo verdi kalaktazьp
 Syrly vytken mөңkyleri,
 Çadьp kaldь çaltьraьpз;
 Syly vytken ak maldarь

Çadъr kaldъ-kıştezip
Albatъ-çon kacarda,
Ak maldъ aktar ajdadъ;
Keen çaraş Altaj,
Een kalgan nemedij...
Sunъr baskan tuu-tajka,
Supsaj tuşken nemedij;
Suzup icken suu-talaj.
Soolъr kalgan nemedij...
Ковъ-çikte ajldar turdъ,
Комъdaldu neme voldъ;
Anda-mьnda maldar çuret,
Асьтсьлу neme voldъ.
Çon turgan çerlerge,
Çonçoloj өлөң өзүр kaldъ;
Çon çыrgалъn sananarda,
Çoktomсьлу neme voldъ...
Turlu volgon maldarъna,
Turman өлөң өзүр kaldъ;
Асу терin sananarda,
Асу-koronдъ ne tijzin:

* *
*
*

Kara — Корьтньң vijleri vaştadъ,
Kaыk çondar eecidi;
Aldъ — kijninde ceгу çyrди,
Al-Kadъndъ kecip сьkladъ.
Сujдъң icin өгө сивадъ,
Сur-cumanak тузур çattъ;
Başкъ bargandarъ
Başкөs деп, çerde çyrди.

Ortozında barganь,
Orto çoldo rivitte çyrđi;
Onoң soң barganь
Onđajdaң arь çyrđi.
Oncozьньң kijninde
„Ojrotтьң vaatьrь“ artть;
Bargь-çogьп tartьндь,
Bargan çonньң kijnin aldь.
Mujuqa çыrgal etti:
„Mьnaң kьзылдь ötkyrbesim“ dedi.
Muңnaң kьзыldar keldi,
Muңь kajnar „vaatьrь“ kactь
„Sek volьp kalvajь“ dep
Sevini öre aldь;
„Sajraarga volbos“ dep,
Sajьmkanь sagьş çokko ötti.
Topuckaa toskon partizandar
Tokьndalu çaj icirbedi:
Toj-tokrogьп aktardьң verip,
Togus vaşka toskьrdь.
Argazь cьgarda, aktar
Aşaktudь öre aldь;
Kap tuuradaң kelerde,
Kaspadaң öde kondь.
Ursuldь төmөн sьdьrarda,
Ujkuzь çok bargladь;
Onđaj orto vararda,
Onđu kursak icirbedi,
Onь çok çuuladь
Onco otrjattarь cacьldь.
Çal-çyrekteri aktardьң çaltandь,

Çalamandь өдө конды;
Et-çyrekteri aktардың eledi,
Ere-Cujды өгө eles etti.
Orто çolgo Cıvıtke,
Çuulazьp çьдыган атrjattарь,
Çırtьпаң kаккан kаккьндарь
Oңcoзь anda тьгылды.
Kавajдыj kарcal өзөkkө
Kalak-сьгыт тьң boldь;
Sаgьзь kьskарган albatь,
Satunındь eziktedi.

„ — Kарcal өзөkkө kьstadьp,
Kамьk çondь kьrdьrtтьң.
Kalak, kоron! visti vaşkarьp,
Kарşajлар kalka çerine өtkyr! — deşti.

„ — Kьзьk Cujга tujuktadьp,
Kьзьлга visti kьrdьrdьң;
Kajran тьпьвьs kerek, —
Komды çerine өtkyr“ — deşti.

Araadar albatь kьstaarda,
„Algь“ degen Satunin,
Arqa-syme tappaj çyrđi,
Aңkazь azьp turды.

„Tıuçьң“ degen көksi,
Tulup kepty tujuktандь; —
Kөksine neme evelbejt.

„Ajlatкьş“ degen sanaazь,
Argazь çok kьskardь: —
Sanaazьna neme kirbejt.

„Turanavaj“ degen көstөрin,
Tyn-karaңuj tutть: —

Kəzine neme kərynjejt, —
 Satuninnyñ sanaa sağyzy kьskardь.
 Kalçu-tenegi tudup keldi,
 Камькть өltyrtip çyrdi;
 Комьdal — ermek ukpas volды,
 Koldop voжь adьp çyrdi.
 Kara çaman sanaazy
 Kara vazьna çetti;
 Kulь volgon voжьnyñ kazagь —
 „Kuulgaş“ kylykti adьp salды.
 „Çaan kizi“ dep, kыndyletken voжь,
 Çaңьs oktoң өtrөj kaldь:
 „Kьzagar kanь çok“ — kylyk,
 Kьзыl kanь төgylyp kaldь.
 „Kьjьlar тынь çok“ degen kylyk,
 Kьзыl тынь кьjьльp kaldь;
 „Ojrottyң ozosyl vaatyгь“ —
 Ojьpсьk kepty өlyp kaldь.
 „Tөгvөн Ojrottyң vaatyгь,
 „Tөгөл-çurtty төzөvөj,“
 Tөrt sөөгi sajalarda —
 Tөгynci çarьkь kunukty
 „Izemcily çaan kizizi“
 Ijt өlymile өlө verdi;
 Izengen vajlar çarьkьсьlar —
 Ijt çelizin çele verdi...
 Bajlar çarьkьсьlar arga çokto,
 Baza-da katap төgyn tapty;
 Bazь vazьlgan Satunindy, —
 „Baza katap tiriler“ - - desti.
 „ — Ölvөs mөңky Satunin,

Өгө ыркыга көдүргөн,
Өлгөн кизи — өскө оръс, —
Өштылер төгүндөп турбай — дешти.

„ — ОI ојто теңеридең тызер,
Оръс җуртың җуулап келер:
От-калар көрнөө кыјдирер, —
Оръс җурты җок болор!“ dedi.
— „Темір Ојрот козо келер,
Тергеелы җурттарды җасар;
Теңеридең от тызырер: —
Деремнелери җок болор! — дешти.

„ — Сатунинды өлгөн деп,
Сананвагар, карындаштар,
Салтыгар век болзып,
Санаагар тың болзып!“ — дешти.

* *
* *

„Аказы“ Сатунин өлөрдө,
Актардын бијлери аргазы сыкты,
Аңказы азыр тyjмешти;
„ — Арга-сyме не болор?“ — дешти
Бијлер сyме вудырди:

„Ерты-җакшы куусын ајдыр,
Eлди-җонды ертевејси —
Бијлер бисте җырым җок“ — дешти

„ — Меңдеј-шыңдај кичеенер,
Мекелер җонды токтоодор;
Меези толвос текектерине,
Меенгедий меке салар“ — дешти.

„ — Кудайзактарын вазыртыр,
Кудайга изендирер;

Kaanzaktarın kajkadır,
 Kaan turdu der, ajdar" — deşti.
 „ — Tujmeen tıngalakta,
 Türgen kerekti vudyrer — deşti.
 Türgeder vijler çon çuup.
 Tujnej bergen bu turdu.
 Aktyñ viji ak saazındı tudunır,
 Albataa kuucın saldı:
 „ — Kejden vytken radio-telegram" der,
 Kejdi çongo kысыр turdu:
 „ — Petrograd, Moskvanı aktar alğan,
 Bezon azra guber alğan;
 Kыzdardı aktar çengen,
 Kызы kanın tókön;
 Aktar emdi çart çenди,
 Albatı-çon амыр çadar" — dedi.
 „ — Ulu-çaan sös vaza var;
 Ulu-vij ak-kaanbıvs,
 Ozogı ordına kaan boldı,
 Ozogı şireezinə oturdu;
 Albatı-çon çыrgaar,
 Ajlı-çurтына çanar" — dedi.
 „ — Çe, karındaştar!
 Bistiñ mөrөj boldı.
 Bis kudajga mөrgyjlik:
 Kresty kizi serkvee kirzin,
 Altaj kizi-altajına mөrgyzin,
 Ak-kaanbıvs амыр çyrzin!" — dedi.
 Cibittiң cirik serkvezin,
 Cibiniң vury-le cymedi:
 „ — Сындар kaan turgan volzo,

Сьндьлар вазьгар — дешти;
Авьстар алтын топ кийди,
Алватынь кудайга вазьртты,
„ — Altaj kudaj! Aj, кун!
Ак-Вьркан! Оор кугь!
Ак-kaan турган волзо,
Айга-çurtка çанарьвьь“ — деп,
Altaj ulus алканьр,
Altajьна мөргур çadat.
Bijlerdin төгундеgenи таьлды:
Вазьргань тегин çерге вадь;
Başkaru волгон Кара-Когьтть
Başka çetker таркан vijleri,
Baştar альр Ваş-kөs аştть,
Bөкөн-Byrege өtti.
Tumanga askan turuna сылар.
Tuşka-vaşka çon tozo verdi,
Karga askan kas-сылар,
Kalaktazьр сасыла verdi.

* *
*

Kalçu Satunin çьгыларда,
Kajgorodov ваş voldь;
Kальк-çondь ваştadь,
Kalka çerine вадь.
Ajmagь ваşka — вargan çоньң.
Aajь-vaşka кату çурди;
Ajtkan-tutkandь ukpas voldь,
Ajгьльр, сасыльр çурди.
Başkarьр турган Kaigorodov,
Вазьна çоньң ськраj çурди:

Вазьгьр çajnar çyrdi,
Вазьп вигур волвој çyrdi.
Başkaruucь vijler көртөр,
Başka-başka ajгьльзьр турдь;
Алдыңаң атрjattu çyrgilejt,
Аjлдар керип тоногьлар çyрет.
Тоозь көр vijler boldь,
Togus çykke cacyлат;
Евеş-kezekтең ceryly çyrgilejt,
Аktу kyci-le çаткан аktу çон,
Аktардың атрjattарынаң ajгьльр,
Аjткан mekezine кирвеј,
Аjл-sajьп вазьр çyрет.
Kajran degen аitu çondор,
Kaaşpak өdyктери elegence,
Katu tamandarь oьылганca
Kalka çerine tenigilejt.
Tөрт тujгагь аттарьның elegence,
Tөrvөт çerine çyrgilejt.
Kalaş çоль kadarda, көөрkiјлер,
Kalka төrvөттөң kursak surajt.
Argazь tuuzьлган аktу çон,
Altaj çerine oьто çанат.
Ala tajkalarьна, агаş-taşka,
Arga çokto çазьньр kelet,
Atтаң eerдең askandarь,
Agaş tajanьр, çоju çанат.
Aktarga kozьлbagan аktу çон
Аjль-çurtтарьна çаньр keldi,
Kанду çoldу Kara-Korьmdь
Kargар şilтер мында çyrdi.

КЪЗЫ ТЪНЪВЪС kerek der,
КЪЗЫdarga kelip kirip çyret.

* *
*

Kara-Korьmьнъ kaldьгь
Kara sanaalu Kajgorodov,
Katar caktь tyzyrdi,
Kandu çuudь Altajga сьgardь.
Kalcaktьнъ toskьn vijleri,
Kulak-вај, kara sanaalu kackьндарь,
Kozьльр көртөр çurdiler,
Kozo çondь tartьр keldiler.
Tuuga-tajkaa turlagandardь,
Tujuk çerge çazьngandardь,
Çuugьлар, biriktirip çurdiler:
Turgьн çurttarga амь verbeј,
Tuduş caktь tyzyrgilep,
Çuular çondь tonop çyret.
Agaş-taşka şiveelegenderdi,
Ava-çьşka çazьngandardь,
Kavьştьгьр, çuunadьр çyrgilejt;
Artkan-kalган as çongo,
Argazь çok cak tyzyret,
Aajь-çok tyredet.
Kalkь-çondь olçoolop,
Kajgorodov vaştar çyret,
Kamьk vijler eecidi,
Altajдьнъ çerine çajьldь.
Kalkь-çondь saјvadь,
Kalak-сьгьт tyzyrdi,
Altaj-la orustь өөркөştirdi,

Ajtkan səstəri syrtküş völdü;
 Ajdər tappəs meke völdü
 Ajl-çurttarınan askırdü.
 Ajtkan səsti ukragandarın,
 Albadar atratka kozot,
 Ak malın aıdar alat,
 Ajl-çurttarın tonop alat.
 „— Öləñ-cərtij cery keler“ — der,
 Kəerkij çonı çuulaştırır çuret;
 Ölym-çidim kəjləy verdi,
 Öskystin toz kəptəy verdi;
 Kəstin çaz talaj völdü...
 „— Eçennen cery keler,
 Evrede kızıldü kurcaar“ — der,
 Alvat-condü çuulaştırır çurdi:
 Et-ciler çonı keziştirdi,
 Ene-adalar çınazır kaldü,
 Ajdər volvos acuga tyzyrdi.
 Uç çıldın tıkuılpa,
 Uzulbes çandı çuu völdü;
 Kanca çuzın alvat,
 Kan-Altajga səğin saldü.

* *

Kulak-balar vanditka kozıldü,
 Kolosnikov, Pjankov, Orlov
 Kan ajmagında, Beştin icinde,
 Kujaqan, Çala icinde çuret.
 Samal ajmagında.
Сартк vandit Semenek völdü;
 Lebedskoj ajmakta-Ştanak,

Slovoretsklj degen vandittar çyret
 Suj-la Arkыtt, Oндajdaң arь
 Sur-cumanak tyşken Tözlej,
 Sukrak uuldarь Karman, Tavar
 Kamьkтың каньп төkilep çyret.
 Kalkanьң çerinenç Altajga,
 Kal'çu Kajgorodov ojto keldi,
 Aktardьң otrjattarьп, vijlerin,
 Altajдьң vaj-kulaktarьп,
 Sovet çanga øşty vijlerdi,
 Sanaazь kara şokсы-kackьндarь —
 Artар vojьna tartьtь:
 Akalar vaştaar çaань voldь,
 Atrjattardьң kamandirь dep,
 Adanьp alğan mьnda çyrди.
 Kanca var vandittar-la
 Kajgorodov til alyştь;
 Kamьkтың каньп төkiledi,
 Kalaptu çuudь tam тыңытть.
 Ojmonьң aймагьна vardь,
 Ondo „ştab-tu çada verdi
 „ — Oгьнду çurtь mьnda tudar,
 Orcьлаңдь mьнаң vaşkarar“ — dep,
 Aktardьң vaşkaruu-upravanь
 Albadanьp Ojmondo etti,
 „ — Vaşkaruubьs төzeldi“ — dep,
 Baştapкь çuun etti:
 Bandittin vaşçylarь,
 Bajlar, eser, men'şevikter
 Ol çuunga çuulat,
 Ol „vaşkaruudь“ kolgo tudat.

Aktu kycy-le çatkandardь,
 Albadap atrjadьna kozorgo,
 Aktarga cery ederge —
 Katu prikaz — vicigin
 Kajgorodov çongo cьgardь:
 „ — Komunisttarь çok sovet başkarudь,
 Karşaaajlap çon tutsьn;
 Kamunistar udavas vazьlar,
 Kara kanь casьlar!“ — der,
 Çar vicigin albataa çajьp,
 Çaramzьp, mekelenip çyret.
 Altajdьn, orustьn vajlarь,
 Aktarga kuynzer onoor kozьldь;
 Kal'çu tenek şokcьldarь,
 Kajgorodovtь kylykke vodop,
 „ — Karьn çakşь soot tavьldь — der,
 Kazak volьp aktarga kiret.
 Çerdin katu — kьzamaьna,
 Kaja-taştu — şiveelerine, —
 Çer vilbes kьzьl cerydi
 Çeek vanditter tozьp çyret,
 Çikke-Taman, Ak.Boom, Arkьt
 Çiit-uulan kьzьl cerylerdin
 Katu taştu çajaanь voldь:
 Kamьk kьzьldar ondo sөөгин,
 Kajran sovettin ucun, saldь!...
 „ — Kьzьk Cujga kьrdьvьs“ — der,
 Kьska sanaalu vandittar көкүdi;
 „ — Arkьttin çeri vek“ — der,
 Aktar syrekej maktandь.
 Kanьgьp kelgen vandittar,

Kara sanaazьna çendirip çyrđi,
Kajkamcьktu şok etti
Kajralь çok kan tьkti:
Komunist, partizan ulus
Kolgo kirip vandittarga tuturganda,
Kоль-вудьн kezip,
Kөstөрin cukcьp,
Kөp кьнар өltyrgilejt.
Altajдьң ystьne vandit toldь
Alvatь-сондь caksьrattь,
Kara vulut kajnagandьj,
Kara sanaalu vanditter,
Katu caktь Altajga tyzyrdi,
Kamьkтьң kanьн tьkti.

* * *

Aktu kьcy-le çatkandar
Çoktular, vatraktar, orto çatkandar
Çok-çojudьн vaşkaruun korulaarga,
Çoon vajlar-la, vandittar-la
Kajralь çok tartьzarga —
Partizandarga kozььp çyret,
Altaj çerine çañ turgan
Altьnnaң vaalu sovet çañдь,
Komunist partiya vaştar,
Komotrjattar tьzөjt;
Partizandar көptөp, birigip
Vandittar-la çuulazat;
Çaan cөldөң-Rassejadan,
Çaan cery — кьзыl cery,
Bolьş edip cьkkьlajt;

Boomdu çerge kьstazьp,
Bogocьlu çerge tozьzьp,
Çaltanьş çoktoң çuulaştь,
Çana vaspastaң tartьza verdi.
Tret'jak, Dolgix, Voronkov.
Monakov baza-da ɵskɵ
Attu-cuulu kamandirlar
Altajdь vandittaң ajrarga,
Algь partizandarьn vaştap,
Bek çerge vektegen vandittardь,
Bedrep koskoryp çurdiler;
Çaman çerge çazьngandarьn,
Çaltanьş çoktoң cacyр çyrgilejt.
Aktardьң çal-çyrekteri çaltanьp
Agaş taştu bek çerlerge kirdi,
Altajdьң siveezi — Arkьtka,
Aktar şaalьp kьstattь
„Ojmon vazь on ajrь“ — dep,
Ojmondь aldyvaska — ondo çuulat.
Kɵp çacь kьrlarda,
Kɵstiң çazь tɵgylerde,
Kɵp acuulu aktu çon —
Kɵdyrylvej otura verdi.
Kokьmaj Korymnьң kilincegine
Kovь — çikte ajldar arttь,
Kokьp çon sьgьnpьp çyrdi,
Koryp, çazьnpьp çyrdi.
ɵskɵn ottьң kuvальndьj,
ɵlgennɵң artkan aktu çon,
ɵktɵm kьlьktь taştadь,
ɵlvɵs çanьn kiceedi.

Евеş artкан акту аивать,
Ермек — сөскө кьсталваска,
Езен çygerin санандь.
Кизи каньн суузьн еткен,
Кижк—сывьл вандиттарды
Кеј — төгунин укraj,
Кижнин сакьр çада верди.
Канса çылдың туркуньна
Каскьн вандит çурттар састь,
Кажран çуртьна тартыган çон,
Кандьл волорьн сакьл верди;
Кажран деген Совет ваşкару,
Акту çонпың шыразьн көрди,
Аивать касрај çанзын деп,
Алтајга çар салды;
Коркьр каскан çондорго
Коркьвас кажралду вичик вольдь.
Актардың албан-туткуньна вараган,
Аргазь çок ајдуга çурген улус,
Ајль-çуртьна çаньр кеет,
Актар Совет ајгьр салат.
Каскьндардың албан-туткуньна
Касьр çурген акту улус,
Каскьндардаң касьр ојто кеет,
Комунист партија ајгьр алат,
Вуру етреј касьр çурген
Вурузь çокто—вурульр çанат;
Вуурь çьмзак Совет ваşкару,
Вурулавај çандьгьр турат.
Акту çонды Совет ваşкару,
Актар ајльна çандьгарда,

Aktardьң atrjattarь tam astadь,
Aajьn tappaj tujuktana verdi.
Başkaru volgon Sovet,
Vazьn çonnьң ojto vurarda,
Baştap çondь kасыrgan vijlerdin —
Vazь tujuktala verdi.
Kelip çondor ojto kiredе,
Kerek tapkan ak vijlernin
Kijin çolь tujuktana verdi,
Kirer çerlerin tappaj çyrди.

* * *

Çaltanvas çaңdu Dolgix.
Katanduda ujalagan aktardь,
Kajgorodovtьң ştavьn, —
Kap tuurartaң kirip sacsьn,
Kapsap, kurcap aktardь,
Kajra vaspaj toskьrьzn — degen,
Katu prikaz şaptaң cьktь.
Katanduda çatkan Kajgorodovko,
Kak maңdajga tavagьzarga,
Kara kёskё kёryzerge,
Çaltanvas çaңdu Dolgix,
Çalamannьң karlu mёnkyzin aştь.
Kozo barganь komotrjad-CON,
Kamandirь Voronkov voldь.
Çalaman vazь tajkaga,
Çaldu at aştagan mёnky karga,
Eki otrjad albadandь:
Erçine attarь öldi,
Er vojlорь şьraladь...

Çangak koomoj ulustar,
Çal — çyrekteri çaltandь,
Çangaktar, çanyksar çyrdi.
Komdal ermek көптөди,
Kamandirlarga ajdьştь:
„ — Kuş ucпас мөңкү karga,
Kursaktan bis torolodьbьs;
Aң aşpas ala — tajkaa,
Attaң bis çojulandьbьs...
Toozy çok aktardьң ortozyна,
Toolu partizan-bis varzabьs —
Çart ełym ondo volor,
Çanarьbьs bistiң çok turu...
Ojto mьnaң çanar,
Ojmongo bis varvas... „ — deşti.
Aсьпvas Dolgix aсьпндь,
Atrjattarьн çuudь, ajttь:
„ — Çe, nekөрlөр, partizandar!
Çerj — çolь katu voldь,
Attaң bis çojulandьbьs,
Azyktaң aştadьbьs — olсьн, —
Aktar bisten on salza көр,
Ajса volzo, bis сьн өлөргө
Albadanьр varьр çadьbьs...
Kamandir, men! — sözim ugugar:
Katandudagь vandittarga varalь,
Kajralь çok çuulazalь,
Kajran, nekөрlөrim!. — dәdi.
Ondьj-da volzo, nekөрlөр,
Ojto çanarga çaraar-va?
Çok — ol şyulte çaravas.

Çaan çuudъ vazarga
 Çaltanbas, çanbas çyrek kerek.
 Bister komunisttar, partizandar,
 Bis Kajgorodovtъ vazatan,
 Katu çakъltalu ulus edibis.
 Kajgorodovtъң vandittarъ bistin
 Kanъvъstъ tегур vazыр-ta salza, —
 Kommunist partijanъң keregi çaan,
 Kacan-da çeңeri çart, —
 Bisiin ordъvъska өskө ulus keler,
 Bisten artъk ijdely volor,
 Bandittardъ çart vazar.
 Caan çuudaң çana vaspaska
 Çaltanvaj çuulazarga kelgenibis;
 Bu tıştaң çanar degen kizi,
 Burzuj, vajdъң koltъkсызъ,
 Kol kyçi-le çatkanarga өшty
 Kommunist partijadaң ыragan,
 Sovet vaşkaruudъ satkan,
 Sanaazъ sook çetkerge vodolor tedi.
 Ulus төmөн көргөн көstөрin
 Örө көrvөj tura verdi;
 Uustarъna suu uurtangancyлар,
 Ulu тыпыр – alaңзыj verdi.
 Опы көргөн Dolgix,
 Опы çok асыпыр, ajttъ
 „ — Ajdar söziger, çok-pa?
 Ajdarda meni adыр salьgar,
 Ajly — çurtъgarga çаныgar,
 Kujrygъn mingen ijt volыр
 Kuruulu fronttъ taştagar:

Bis komunisttar, partizandar dep
 Bir-de çerge kuucьndavagar,
 Kulak — vajdьn koltьksьlarь“ — dedi.
 Çalañ volgon tьzin
 Çaja tudup turup verdi:
 „ — Meniñ kamandamdь ukьn,
 Meni tyrguza-la atsьn...
 Kandu çuudañ çangan ucun,
 Kamandirdь meni adьp kojьn...
 Eskadron vastrazь... at...
 Eskadron... uk...“ — dedi.
 Eş neme çok voldь: —
 „ — Neniñ ucun atpagan?
 Kamandanь ne kerek toovos...
 Ondьj volzo, men adar turum...
 Onnoñ toolop vtrdeñ adarьm“ — dedi.
 Baştap turgen sajgakьnь,
 Baştap tuura vastьrdь;
 On altam vasьrala.
 Ol çerine adьp saldь...
 Onьñ kijninde bir. eki dep,
 Ojto kelip toolodь, —
 Oncozь kьjgьrьştь: „**Bolor!**“ —
 Bisti vaşta, nekər Dolgix,
 Kara — kula cьlap sogьzaravьs
 Kajgorodov vandittь vazarьvьs! — deşti.

* * *

Kaja — taştu şibeelerge izenip
 Kajgorodov Katanduda çattь;
 „ — Kandьj-da neme tьgьnvas“ — dep,

Kalың ujkuda ғығар ғатты.
Тун ортозында тyjmeen сыкты,
Аjlдаң Kajgorodov сыға конды;
Он ғардына ок тijди,
Ojто ajlга кирди
Poldың алдына ғазынды:
„ — Bозогоньм бу турu“ — деп,
Bojына шырапыр ajdыр ғатты
Kанса ғыс bandit вазылды
Kазызы касыр тосты.
Kамык ғонды kalaktatkan,
Kal'çu bytken Kajgorodov,
Kара вазып кесирди,
Kара кань төгылди
Aktардың artkan ceryzi,
Altajга ғаңыстаң сасылды;
Aғаш ташка ғазынды
Aғытка вагыр тыгылды.
Ғердиң yстып вөктөгөн,
Ғер byrкеген Kызы Cery,
Ғерде ғаңыс касынды,
Ғедip tudарь ермек vedi...
Tolotojды торғылтан
Тоызы ғок partizan,
Toolu artkan bandittарды,
Tosкырагы сөс vedi...
Erçinely Altajдың
Eli — ғонь kатар өзөр,
Eрly bytken Kызы cerydi,
Elencikke maktар ғырер.
Altып cымды Altajдың

Alvabь — çonь katap özər;
Arga volgon partizandardь,
Altьn vicikke vicip kojor.

* * *

Algyr kьzьldar çenerde:

Alvabь tonogon aktar,
Burzuj, vaj-kulaktar,
Buskalan tapkan vijler —
„ — Bu Altajga çyгves“ — dep,
Vuurь soop kaskьladь.
Kamunist partija akalaarda,
Kalcak vij çьgьlarda,
Kara-Korьm çьgьlarda,
„ — Kamunisttar vazatan turu “ — dep
Kara sanaalu vijler,
Kaja kəгvəj kaskьlajt.
Aktьң serуу kьgьlarda,
Aktardьң çañ vizularda,
Ak — Bьrkanga şytygen,
Ak — çajьktu çarьktar —
Ak — cesekti undudь,
Agaş — taşka çazьndь.
Kəp alvabь kəlzəərdə,
Kəmə vazьr aktardь çenerde,
Kəkyum çarьkсылар,
Kəkygen vaj — kulaktar,
Kək — Tokojdь undudь,
Kəgyp volvoj ьгвадь.
Ojrot kaan keler,
Odьs kastak adar,

Огъстың җурты җок болор“ — degen,
Орту җарлыктың мекези
Оңдор болвос төгүни
Опсозь җарт tudulды.
„ — Амыр санаа келер,
Алтај усты от болор,
Арасеј җурты җок болор“... — degen,
Алтајдың вайлагының көкүды сөзи,
Аҗык — җоктоң алваты мекетегени
Агына җыгыр тапылды.
„Темір — Санаа келер,
Тенериден от тызер,
Теремнелери җок болор.“ — degen,
Тенек җарлыктың, теды вайдың —
Тектерип җонды айткань
Текши алватаа тапылды.

* * *

„ — Канду җууга алдырган,
Кажран Алтај урелген* — деп,
Камунисттың партиязы
Баҗкару Советти tudup verdi,
Важ — вурзуды ыратты,
Вузулган, урелгени җазалды.
Ғапы закон сығарды,
Ғапы җурум төзөди.
Ватрак, җокту ваҗсы болды,
Важ, кулакты ун җок etti.
Совет ваҗкарудеде тыңты,
Сотсиализм җольна вастанды.
Алтајдың алватызын
Алдынаң җадар җон edip

Avtonom oblas etti;
Ojrot uktu alvatъ ucun
„Ojrot oblas“ dep adadъ.
(Kulak — vajlardъn sakъgan
Kaldan Ojrot kaan emes,
Kъзыldar tözöp, adagan
Kъзы — Ojrot; nökörlör).
Bijge, kaanga kulga çyrgen,
Bicik vilbes altaj çondъ,
Qarañıjdañ ajrarga,
Kamunist çolъna køndyktirerge,
Çarъk kyn körgyzerge,
Çañ çyrym tañdarga.
Çaandъ, çaşть tekşi yuretти.
Akcaа — çөөzөө acъnbadъ,
Alvatъnъ tekşi yuretти;
Өzөk saıyn şkol etti,
Өskuç — çавъсть yze çuudъ;
Toozъ çok akca cъgarъp,
Toolop çetpes kurstar actъ;
Өji çok çөөzө төгyp,
Өskys çавъсть yuretти.
Bicik көzin tañvajtan,
Bistin altaj çongo,
Tөsty bicigi çok ucun,
Tөрөл tildy bicikter cъgardъ.
Çaantajъn çoktu, vatraktardъ
Çalga kulga çyrgenderdi
Çaan yuredyge yuredet.
Baştap turgan partijavъs,
Bazъnda kulga, çalga

Bajdъң ezigine  sk g nd rdi
Çonnoң  oktop bedrejt,
Çaan  erlerge — Moskva, Leningradka
KOMVUZ, KUTV, RABFAK degen,
Çaan  kol — yuredylerge beret.
Mal kavъъp,  alga  yrgender,
Moskvaа yurenip student volot;
Yuredyly komunisttar  yret:
Ucrezdenijalardъ va tap.
Alvatъъn  aңъ  yrymge va tap,
Altajъna ruzazъ  edet.
Kunugъp  yrgen batrak  okttuun
Komunist partijaga tartъp aldъ;
Komunisttъң  olъp  oldojton,
Komsomoldъ t z di;
Bijtkе, sirkee  idirgen baldardъ
Pioner edin va kardъ;
Ça   skyzymdi azrap, ojnodor,
Jasljalар, plo catkalar actъ;
Eki kat kylga  yrgen
Ene volgon, emegen ulustъ,
Er kizеe tyңej yndy etti,
Savetke tyңej turar,
Sotsializmdъ kozo  azazar etti;
Ça  valdarъn jasljaga aldъ,
Çajъmdар vojlorъ i teр  yrди.
Tyn — karaңujga  yrgen  on,
Tyni — tyzin i tej verdi;
Çarъk  oldu  aңъ  yrym,
Çart k st rine k rynerde,
Çaradъp onъ kiceep  yret.

Boľştu çakşь çyrum boldь,
Bojlorь çondor albadandь:
Buzulğandь — çazagьlajt,
Oodьlgandь — onьkьtrat.
Bicjk — bilik bilbs çon,
„ — Cьп çyrum bicikte,
Cьdagansa yurener“ — dep,
Sanaazьп bicik — bilikke saldь,
Salvaj onь kiscej verdi.

* *
* *
* *

Kandu çoldu Kara-Korьm,
Kardь çaan vaj — kulaktar,
Kamcь sьndu Kan — Altajdaң.
Kamьkьть casьp ьğvaj verdi;
Kajran erly komunisttar,
Altьп cymdu vu Altajdь,
Aktu kyci-le çatkan çongo,
Ağar çyrtьп çaңьrtarga
Ajьp vergen mьnda çyrdi.
Keen — çaraş çalaңdarьп,
Keң — çajьm özektөрin,
Kamcь sьndu Kan-Altajdь
Kacannaң — kacan išteer edip,
Kajraldu zakon cьğarьp verdi.
Kol-kyc-le çatkandardь
Kovь-çikteң iyzyrgilejt
Kolxos edip biriktiret;
Өzөk vazьna çurtagandardь
Өzөk icine көcyrgilep,
Өmөlikke biriktirgilejt.

Koldьn işteer kyc işti çeñiltege
 Kollektivtardьn izin çarandьrarga,
 Altьn — mөңynin sovet төгүр
 Almas — volot маşьnalar edip,
 Alvatь — çonggo tarkadat.
 Aş-kranь көптөдө saldь,
 Ak-maldь kiceej verdi;
 Altajdьn çyzi kuvula tuşti,
 Alvatьzь **izenip, meene verdi**
 Çalga çyrgen çoktu, vatrak
 Çarьktь çañ көrdi;
 Sanaazь çarьp çyrdi,
 Sotsializmdь çazaj verdi;
 Arka-sьnь çeңile tuşti,
 Arьvas-sьlavas iş iştedi:
 „ — Meke çañnaң ajьldьk“ — dep,
 Mergendy işter edip çyret;
 „ — Sovet vaşkaru tьңьdь — dep,
 Sotsmөrөjgө kьcььzat.
 Komunisttar vaştar çyrdi,
 Komsomoldor eecidi,
 Kolxozniktar koştondь —
 Çalьnatan kudajь çokton,
 Çaltanatan көrmөzi çokton
 Kalьk çondь vaştar,
 Kaja-taş ootkondьj
 Katu işter iştegilejt,
 Kara çerdi sөгө syrgilejt,
 Bal'şeviktin ijdezi-le
 Buzьlgandь çaraj verdi,
 Oodьlgandь ornьktььp çyrdi,

Çaltanьş çokton albadandь,
Çart çerden çaңь çyrymdi
Çazar көndygip çyrgilejt.

* * *

Ojrot oblas төзөлгөли,
Он çыл өtti деп,
Oдьs екinci çыlda
Ojrotтьң оңçылдык вайрамьн
Кьзы маань көдүгүр,
Кьзы Ojrotтьң ulu вайрамьн
Алвaть-çon çуульр çыргадьвьs,
Альн kijн çyrymdi көрдывis.
Он çылдың туркунуна өткөн
Ojrot oвластьң çеңюзин,
Oгьслаңның ysty текши кajkajды,
Altaj ysty аjландьра суyнди.
Bij-kaan тузьнда
Bicik vilbes алвaть
Çаань çазь текши
Çart bicikti таңьj vertir;
Çазь өткөн kargandar,
Çазь çетpis çаş valdar artьртьr.
Өзөк sajьн şkol byткен,
Kobь sajьн kolxos төзөлгөн.
Tөs bicigь çok Altaj,
Tөрөл тildy bicikter cьgargan,
Çаңalif—bicikty emtir,
Çаңь byткен knigely turu.
Komunist partija, komsomol
Kozo çyрer pioner —

Korkuştu çaan ɵzyptir:
 Oncoзьньң çaва kizi tooзь
 On muңnaң aza vertir
 Kaan tuzunda bydymci ok
 Kajran degen altaj ulus,
 Kancьn iitteri taldaьp
 Kьзы Ceryge yurenip,
 Kьзы kamandirlar volьp.
 Kol-kyci-le atkandardь
 Aktu voььньң Sovet vařkaruun
 eek kapitalisttardaң korularp
 erine urьna kujak voldь.
 Bytpeş degen Sotsializm
 Bydup тыңp kalgan turu:
 Oodьlgan, cacьlgan ook xozajstvolor
 Orньgьp, birikken turu:
 aan vajlar ozo eelegen erlerde,
 ajьm bytken arař Altajda,
 Ус yjelep tura vergen
 Ус ysteң azra kolxostor bydyptir;
 Ak-mal azrap, albataa kɵrgymily,
 Altь-eti sovхostor var emtir.
 Bařtapкь veřьldьkть tɵrt ьlga,
 Bařkarьньp bis bydyreribiste:
 Alvatь - onньң tal-ortozь.
 Ak maldьң kɵp-anьn alganca,
 Sovet vařkaruudьң vařtaganьnca,
 Sotsializm xozajstvo tɵzɵp,
 — Kolkostorgo birikti
 — Kollektivter tɵzɵdi.
 Klas volьp vɵlyngen

Kulak — vajlardь çengen;
Albatьdaң çigen çөөzөni,
Ajrьp ojto albataa bergен çyrди.
Kajran degen Sovet vaşkaru,
Kaja-taştь ootkon,
Kajьr voomdordь kaskan
Keçimdiј keen, tys çol etken,
Koştu төө өдүр volbos
Korkuştu sujьдь voomdorьna
Ada өвөкөvis көрвөгөн avtomobildar,
Арь-вери маңтазьр turu.
Tuşke kirbegen maşinalar,
Tyn-tuşte işter çadat.
Katy çerди çьmzadar
Katu volot traktor,
Kan-Altajьдь çalaңдырьп
Kajra salьp syre verdi.
Ekinсi veşçьldьkta
Erçinely maldь azrajtan,
Sovettiң hozajstvozьp тыңьdatan,
Sotsializm vudymdy volьp
Sovet sojustьдь kol salaazь
Ojrot Avtonom oblas
Orçьlaңga adь сьgar.
Өctь klastь çөңdep сьgar.
Aktu kycy-le çatkandardьдь
Ak sanaalu partijazь —
Komunist partija ezendik turzьp!
Çer ystyniң proletariattьдь
Çeңy bergен vaşçьzь —
Nөkөr Stalin ezendik volzьp!

Başkь sөs.

Kajlar ajtkan cөrcөk emes,
Kajkar ugar-cьп kuucьндь;
Cumer ajtkan cөrcөk emes,
Cumi cөtken, — ucurlu cырымди;
Kөdyryp ajtkan көkydy emes,
Kөs-lө көrgөп—чаңь cазалды —
Altьп vicikke vicijle
Alvatь-cөngө cаjalь.
Urgylcige undulvas,
Ujenin-yjege maktulu
Ucurlu cаan kuucьндь —
Undulvas vicikke vicijli,
Ulgerlep onь maktajь,
Uyrelezip bis kьcьrarga
Uzulves cыrgal ol volor.
Ojgor-Baatьrdьң cакьtazь,
Ojgor-terenь şyultezi
Ordь tavьzьp cьndalgaпьп.
Ojgortьp bis vicijlik:
Orcьlaңga cаjьzьп,
Ook-өskurym көrzin,
Oturgan vi vojьvьska,
Onoң ijde-kyc kozьzьп,
Kapitalizmdь kajra capkan,
Imperializmdь ijde salgan,
Kol kycy-le cөtkandardьң kujagь —
Kommunistьң partijazьп
Til vilişpes alvatь-cөп
Tili cаңьs-maktap cөtkapьп.

Şanaa çaңьs-izengenin —
Samara bicikke bicijli
Sovet vaşkarudь turguzьp.
Şanaazьn çonьnđ viriktirgenin;
Sotsializm çyrym çazar,
Songь yjege kuusьn volgonьn:
Çaңь çyrym tözöjlө,
Çaan çeny — iş vytkenin
Çaңь kuusьn bicikke bicij li,
Çamь-tyrke tekşi çajьzьn.

Kozon.

Өөndy-çuu toktoodь,
Өcty vandit uradь;
Өmөlikke virigip ,
Өmөlөzip ištejlik.
Koo sьndu Altajda
Korkor vandit çok voldь;
Kolxostorgo virigip,
Koldьnđ kycyn kөрөli.
Kamсь sьndu Altajdan
Kacкьn vandit uradь;
Komunistka vaştadьp,
Kolxostor çazajь.
Çьльзьp çyrgen çьlandьj.
Çalgancьp çyrgen tylkidij.
Çazьngan vajlardь,
Çaja sogьp casaalь.
Boro kojon maңtatkan

Воҗоотының аралы;
Би војывысты җыгаткан,
Болот-Ваатыр 1) иҗдези.
Көңөр-җаңар козоңы
Сөҗө салган алваты;
Комунист аакы ваҗсызын 2)
Ундуваган алваты.

1) Болот-Ваатыр—Stalin.

2) Коммунист аакы—Lenin.

Ответредактор П. В. Кучияк

Техредактор Т. Симоновский

Тираж 2000. Объем 2 п. листа. Формат 62X94 в 1/32

Слано в производство 21/X-83 г.

Подписано к печати 26/XI-33 г.

Печатн. зн. в одном печ. листе 33792.

Новосибирск. Т/л. № 1 ЗСКПТ. Заказ № 3115.

Уполкрайлита А № 263 от 19/X-33 г. ОГИЗ № 936.